

На тържествена церемония в Аулата на Софийски университет „Св. Климент Охридски“ беше удостоен с почетното звание на Софийски университет "Св. Климент Охридски" - Doctor Honoris Causa... По повода повтарям този текст от миналата година

Норберт Рандов на 80 години

В малките часове на една лятна нощ през 1952 г. от вагона на пристигналия с 12 часа закъснение влак на Централната гара в София слиза бледолик германски младеж с внушителна осанка и - навярно - удивено оглеждащ се поглед. Бъдещият славист, преводач, издател, литературовед, историк на българската книжнина Норберт Рандов стъпва за пръв път на българска земя.

От безпътицата на черната софийска нощ го спасява машинистът на влака. Като вижда несигурността на чужденеца, той откарва локомотива в депото, хваща му файтон, мята се до него и го закарва да се настани в хотел "България". До днес Норберт добре помни името на своя нощен спътник: Христо Ботев.

Мисля, че трудно може да се измисли по-знаково навлизане в отредената му за втора родина страна от онова, което съдбата организира на 22-годишния студент. С Христо Ботев, на път към хотел България... През следващите от тогава почти 60 години на Норберт Рандов му е съдено да превърне българската литература, дружбата си с най-добрите нейни създатели в център на своя творчески живот. А България ще му дарява отново и отново възможности за покой и работа, за срещи тук с приятели и близки хора, за потъване в нейния вековен интелектуален и художествен свят, който

Норберт познава така дълбоко, както много малко от нашите съвременници.

След 1952 година гостуванията в България се зареждат едно след друго. Началният повод, както често става е разбира се романтичен - пламналата в Балчик страст към прелестно черноморско чедо. По-късно, след едномесечно пропътуване на 2000 км с обиколен ЖП-билет, Норберт Рандов опознава и залюбва и други красоти на България. В София случайността го отвежда на квартира у забележителната интелектуалка, познавачка на литературните и стари светски кръгове, някогашна учителка от Италианската гимназия Жана Николова. Изгонена като "фашистка" след преврата на 9.IX. в циганско училище в Коньовица, Жана Николова става за Норберт живата връзка с традицията и най-ценното в българския интелектуален живот.

Започнал аспирантура в София на тема "Пенчо Славейков и немската литература", през 1954 г. Норберт присъства на откриването на музея на Яворов в Чирпан. На връщане го канят да пътува с писателския автобус и замръкват в Казанлък. Случаят го настанява в една хотелска стая с Атанас Далчев и Иван Рудников. Нощният разговор до зори - от Марсел Пруст, през германската философия до българската литература - поставя началото на едно от най-важните приятелства на Норберт Рандов в България - това с Атанас Далчев, великия "отказник", както той го нарича. Човекът, категорично отказващ да се подчини както на властващата идеология така и на пошлия битовизъм в Съюза на писателите.

Аспирантурата на Норберт Рандов в СУ приключва преждевременно след като публикува в "Стършел" сатирична рецензия за току що излязъл в София комично-некадърен Немско-български речник. Съставителят се оказва обаче "наш другар". Посолството на ГДР отзовава Норберт за "намеса във вътрешните работи на братска България".

След 1956 г. и разкритията на XX конгрес на КПСС в Москва, започва проглеждането на възторжено вярващия до тогава в марксистките идеологеми гедеевски комсомолец. При обиск през 1962 г. ЩАЗИ намира у дома му екземпляр на "Доктор Живаго" на Пастернак. Това е достатъчно за обвинение в "антисъветска клевета". Година след построяването на Берлинската стена обаче по-сериозни са другите инкриминирани му "престъпления" - негов приятел е избягал през канализацията в Западен Берлин и оставил свой ръкопис на Норберт за да го препрати по хора на Запад. Това вече е "злостна пропаганда" и "съучастие в бягство през границата" - или "знаел, но недонесъл", както се изразява народът...

32-годишният Норберт Рандов е осъден на 3 години затвор. Излиза от тъмницата през 1965 г. От този момент нататък и до 1989 г. ЩАЗИ се разпорежда той да не бъде назначаван никъде на постоянна работа. Преживява скромно с преводачески и издателски труд на свободна практика. Домът му на Ахтерманщрасе в квартала Панков се превръща в легендарно място за задушежни срещи на източноберлински свободомислещи интелектуалци и артистични натури. И внимателно следен обект от ЩАЗИ, както се разбра след 1989 г. от дебелите папки за оперативно наблюдение, до които Норберт получи достъп.

Подслушвано е било през стената на съседната квартира, протоколирани са разговори и регистрирани посетители. Особено съмнително се е показало на ЩАЗИ например обстоятелството, че на 43-ия рожден ден на писателя в апартамента му са дошли точно 43-ма души. При това били идвали "конспиративно, един по един или по двама". Навярно според източногерманските чекисти всички гости е трябвало да пристигнат заедно, с маршова стъпка, под строй и с духова музика...

В течение на няколко години за пътувания до България не може да става и дума. Но Норберт Рандов вече превежда от български и издава българска литература в източногермански издателства. Благодарение на съществуващите там квоти за литературите на "братските народи", може да се издават и ценни заглавия от българската класика - "Под игото", "Записки по българските въстания", сборници съвременна проза, българска поезия... През 1967 г. Норберт Рандов се запознава с по-сетнешната си съпруга Теда - студентка от Западен Берлин. Срещите им на Изток са епизодични, само за по един-два дни, прекъсвани от усложненията на граничния режим за посетители от Запад. Връзката на двамата се оказва по-здрава от строената като да векува Стена. През 1978 г. се ражда техният син. Наричат го Климент - в чест на Охридския чудотворец.

Колкото и да изглежда странно, тогава тъкмо България се превръща в единственото място на света, където това разделено от Желязната завеса семейство може да се среща и Климент да живее заедно с баща си в относително спокойствие. Макар и винаги за ограничено време. Центърът по българистика в София започва да кани активно превеждащия и помагащия за популяризиране на българската литература в немскоезичния свят Норберт Рандов, "заедно със семейството си" за по няколко месеца на творчески гостувания в България.

Норберт работи усилено, превежда "Житието" на Софроний Врачански, след едногодишен труд издава на немски и "Историята" на отец Паисий с 90 страничен уникален коментар към нея, какъвто на български не съществува и до ден днешен.

През 1985 г. БАН го удостоява за този превод с наградата "Паисий Хилендарски". В България Норберт общува с голям приятелски кръг от хора на художествения труд - сред близките му приятели са Александър Геров, Минко Николов, Борис Делчев, Радой Ралин, Димитър Аврамов... Неуморно пише в немскоезични издания и в периодиката на литературни и литературоведчески теми, свързани с България. Библиографският списък на негови оригинални работи обхваща 168 позиции, преводните заглавия наброяват стотици.

След падането на стената през 1989 г. Норберт Рандов можа за пръв път да посети дома на своята съпруга в Западната част на Берлин и да види детската стая на своя израснал вече син. Хумболдтовият университет в Берлин, откъдето той е уволнен след влизането си в затвора, го възстанови на работа, а не след дълго го назначи за професор по българска и белоруска литература до пенсионирането му след няколко семестъра. През 2000 г. президентът Петър Стоянов връчи на Норберт Рандов най-високото (тогава все още не обезценено и не осрамено) отличие - ордена "Стара

планина". Миналата година литераторът бе удостоен в Берлин и с най-високото германско отличие - Кръста за заслуги с лента.

Домът на Норберт Рандов в Берлин може с пълно основание да бъде наречен музей на българската литература. Сигурен съм, че извън България не съществува толкова пълна колекция, включително на първи и уникални издания - както на книги, така и на периодика - от XIX век до днешния ден. При това те не са натъпкани из безкрайните рафтове само за съзерцание - не, с тях се работи непрестанно, а пъргавият юбиляр във всеки момент на разговора току припва и с безпогрешна точност вади нужния му за справка, цитат или потвърждение том.

Много малко са по света нашите приятели, толкова истински и дълбоко свързали своя личен и професионален живот с България. Всъщност Норберт Рандов не влиза в тяхното число. Защото е неточно той да бъде наричан приятел на България. За мен Норберт е българин от Северна Германия, от така любимото му херцогство Мекленбург - Щрелиц. При това българин по избор - по избор на сърцето и на духа, емоционално и интелектуално свързан със страната на розите и музите, критичен към днешната страна на мутрите, преживяващ и страдащ за нея, както всички ние.

Нека пожелаем на Норберт Рандов за днешния (27 ноември) му 80-ти рожден ден, както е прието, здраве и дълъг живот. И нека добавим и едно лично пожелание: дай Боже да се изпълни съкровената мечта на Норберт и така ценените от него "Строители на съвременна България" на Симеон Радев да стигнат един недалечен ден и до немския читател.